

Misjonsalliansen – diakonal misjonsorganisasjon eller kristen bistandsorganisasjon?

En casestudie av integrert misjon

Tone Lindheim

F. 1971. Cand. philol. med kristendoms-kunnskap hovedfag fra MF – Det teologiske Menighetsfakultet, Master of Theology in Intercultural Studies, Fuller Theological Seminary, Master of Management, Norwegian School of Business (BI). Høgskolelektor, VID vitenskapelige høyskole. Tidligere utsending og utenlandssjef i Misjonsalliansen.

Abstract

The Mission Alliance – a Diaconal Mission Organization or a Christian Development Agency? A Case Study of integrated Mission

The article is a case study in integral mission in the Mission Alliance, based on a study of administrative documents and year books published in relation with the organizations's anniversaries. With reference to the central documents of the Lausanne movement and the contextualization of integral mission in two of the Mission Alliance' partner organizations in Bolivia and the Philippines, the article focuses on three topics: (1) the relation between integrated development and integral mission, (2) partnerships and the role of the local church and (3) health and salvation – word and deed in mission.

Søkeord: integrert misjon – diakoni – integrert utvikling – transformational development

Innledning

I et brev fra en av Misjonsalliansens første misjonærer i 1912 leser vi følgende: Jeg er viss på at en lægemissionærs arbeide i Kalgan vilde give os anledning til at komme i berøring med en mængde mennesker og rik leilighed til at prædike evangeliet; men jeg ønsker alltid at fremholde for folk Herren som læge baade for sjæl og legeme.¹ Helt fra Misjonsalliansens grunnleggelse i 1901 var helse og frelse, Jesu kjærlighet i ord og handling, tett knyttet sammen. I denne casestudien vil jeg drøfte hvordan integrert misjon kommer til uttrykk i Misjonsalliansen.² Fordi Lausannebevegelsens dokumenter er sentrale i de andre

26

artiklene i dette temanummeret, og fordi Misjonsalliansen er en tverrkirkelig misjonsorganisasjon, har jeg valgt å bruke dem som teologisk referanseramme.

Integrert misjon – forholdet mellom kirkens evangeliserende og diakonale oppdrag – er et sentralt tema i den evangelikale bevegelse. Leser vi Lausannebevegelsens dokumenter, ser vi at forståelsen av kirkens helhetlige misjonsoppdrag har vært i bevegelse. Lausannepakten fra 1974 framholder at både evangelisering og sosialt ansvar er en del av kirkens misjon, men sier eksplisitt i § 6 at evangelisering har forrang.³ Selv om forståelsen av kirkens sosiopolitiske arbeid utdypes i Manilamanifestet fra 1989, fastholdes evangeliseringens prinsipielle forrang.⁴ Cape Town-erklæringen fra 2010 tar et skritt videre og beskriver hvordan evangelisering og sosiopolitisk arbeid er integrert – forkynnelsen har sosiale konsekvenser når mennesker kalles til kjærlighet og omvendelse, og det sosiale engasjementet fører til at mennesker kommer til tro når de møter Jesu Kristi forvandlende nåde.⁵ I Cape Town-erklæringen gjøres det ingen teologisk prioritering av den ene delen av oppdraget framfor den andre. Begge deler beskrives som «nødvendige uttrykk for vår lære om Gud og mennesket, vår nestekjærlighet og vår lydighet mot Jesus Kristus».⁶

Misjonsorganisasjonenes fortolkning og praktisering av integrert misjon har ikke bare blitt formet av den teologiske debatten. Også den videre konteksten for menneskelig utvikling og bekjempelse av fattigdom har hatt betydning. Så også for Misjonsalliansen. Gjennom samarbeid og finansiering fra Norad har blant annet FNs tusenårs mål og bærekraftsmålene⁷ satt sitt preg på Misjonsalliansens utviklingsarbeid. Her er integrert utvikling et nøkkelbegrep, og menneskelig utvikling forstås som noe mer enn økonomisk eller materiell velstand.⁸ I analysen av integrert misjon i Misjonsalliansen vil jeg trekke fram tre aspekter som jeg anser som relevante også utover Misjonsalliansen som case: (1) forholdet mellom integrert utvikling og integrert misjon, (2) partnerskap og lokalmenighetens rolle og (3) forholdet mellom helse og frelse, ord og handling. Som vi skal se, er disse temaene sentrale i den evangelikale bevegelses forståelse av misjon. Også i Misjonsalliansens egne dokumenter, og ikke minst i partnerorganisasjonenes tilpasning av dokumentene til sin kontekst, finner til dels motsetningsfylte tolkninger av de tre temaene.

Kildemateriale og metode

Det empiriske materialet for denne artikkelen er skriftlige dokumenter – først og fremst noen av Misjonsalliansens formelle dokumenter som vedtekter,⁹ strategidokument,¹⁰ utenlandsstrategi¹¹ og diakonidokument.¹² Disse dokumentene er organisasjonens selvpresentasjon og uttrykker normativt hva organisasjonen har til hensikt å være og gjøre. De representerer derimot ingen dokumentasjon av hva organisasjonen faktisk gjør. For å utvide perspektivet vil jeg se hvordan diakoni og integrert misjon kontekstualiseres av to av Misjonsalliansens partnerorganisasjoner i Bolivia og på Filippinene. Jeg vil i tillegg belyse integrert misjon gjennom et tilbakeblikk på Misjonsalliansen historie slik den er beskrevet i organisasjonens jubileumsbøker.¹³ Av eksterne kilder er Arnhild Leer-Helgesens PhD avhandling *Negotiating religion and development: Diaconal praxis in the Bolivian Andes* særlig relevant.¹⁴ I hennes avhandling er Misjonsalliansens partnerorganisasjon i Bolivia ett av to case.

Integrert misjon og diakoni i Misjonsalliansen – noen innledende betraktninger

Misjonsalliansen definerer seg som en diakonal misjonsorganisasjon.¹⁵ Både

misjon og diakoni er sentrale begreper for organisasjonens selvforståelse. Misjon er først og fremst Guds misjon – *missio Dei* – og kirken kalles til å ta del i Guds misjon i verden.¹⁶ Misjon defineres vidt og «...berører alle deler av livet – både det åndelige og det sosiale, forholdet til Gud, forholdet mellom mennesker og forholdet til skaperverket».¹⁷ Diakoni forstås som en integrert del av Guds misjon og kirkens oppdrag. Misjonsalliansen knytter an til Den norske kirkes plan for diakoni og forstår diakoni som evangeliet i handling uttrykt gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. Misjonsalliansens diakonidokument understreker at misjon er mer enn diakoni, men at organisasjonen har et særskilt kall til den diakonale tjenesten. Dette må forstås som en strategisk og ikke teologisk eller prinsipiell prioritering. Til tross for at «dele tro» angis som den første av organisasjonens tre overordnede målsetninger,¹⁸ må vi kunne si at den strategiske prioriteringen reflekteres i organisasjonens sentrale dokumenter. Integrert misjon i Misjonsalliansen handler primært om bekjempelse av fattigdom og kamp for rettferdighet – forankret og fortolket i lys av Guds misjon og kirkens oppdrag.

Integrert utvikling og integrert misjon – to paradigmer som møtes

Når Misjonsalliansens utenlandsstrategi beskriver en helhetlig tilnærming i arbeidet, kommer det integrerte til uttrykk på ulike måter.¹⁹ (1) Mennesket forstås som en helhet med åndelige, sosiale og materielle behov. (2) Mennesket er både individ og del av et fellesskap. (3) Bærekraftig bekjempelse av fattigdom forutsetter innsats for både økonomisk og sosial utvikling og (4) fordrer samarbeid mellom privat, offentlig og frivillig sektor. Denne forståelsen av det integrerte favner således både det rådende paradigmet innen menneskelig utvikling²⁰ og forståelsen av integrert misjon slik den er beskrevet ovenfor. Leer-Helgesen beskriver hvordan disse to paradigmene nærmer seg integrasjonen av det sosiale og det åndelige fra ulike kanter: «While integral mission emerged as a discourse that aims to include the ‘earthly’ social action as part of mission, integral development includes the spiritual in the understanding of development.»²¹

En utfordring i kombinasjonen av disse to paradigmene er at mens det er målgruppen som definerer hva det åndelige aspektet er i integrert utvikling, er det den kristne misjons- eller bistandsorganisasjonen som definerer det åndelige aspektet i integrert misjon. I sin kontekstualisering av integrert utvikling og integrert misjon anvender Misjonsalliansens partner på Filippinene, Norwegian Mission Alliance – Philippines, begrepet *transformational development*. Ikke minst gjennom bistandsorganisasjonen World Vision International²² og boka til Bryant Myers, *Walking with the poor*,²³ har dette begrepet fått gjennomslag blant kristne aktører. Myers argumenterer for at fattigdommens grunnleggende årsak er synd.²⁴ NMA-P siterer Myers i sin diakonihåndbok og sier:

If it is true that sin is the fundamental cause of our lack of shalom, of our world of dominating relationships, then there is good news and bad news. The good news is that through Jesus Christ there is a way out of sin toward transformation. The bad news is that if this news is not accepted, there is a sense in which those who refuse sit wrapped in chains of self-imposed limitations.²⁵

Denne forståelsen av fattigdom og integrert misjon står i motsetning til det vi finner i Misjonsalliansens dokumenter. Sitatet ovenfor angir en direkte relasjon mellom enkeltmenneskets synd, omvendelse til Jesus Kristus og frihet fra fattigdommens undertrykkende krefter. Også Misjonsalliansens diakonidokument beskriver hvordan hele skaperverket er rammet av syndefallets konsekvenser, og at hele skaperverket er mål for Guds forsoningsverk og gjenopprettelse.²⁶ Utenlandsstrategien uttrykker en intensjon om at mennesker skal komme til tro på Kristus og i troen finne en kilde til kamp mot fattigdom og

urettferdighet.²⁷ Det angis imidlertid ingen direkte sammenheng mellom den enkeltes tro, oppgjør med synd og veien ut av fattigdom.

Slik *transformational development* beskrives både av Myers og i NMA-Ps dokumenter²⁸ blir ulike tiltak i bekjempelsen av fattigdom kun å forstå som symptom- eller overflatebehandling, dersom de ikke leder til enkeltmenneskets omvendelse og oppgjør med synd. Denne tilnærmingen er på kollisjonskurs med Misjonsalliansens forståelse av diakoniens egenverdi: «Det er rett, godt og bibelsk å elske sin neste, bekjempe fattigdom, gjøre godt og kjempe for rettferdighet, uavhengig av om mennesker kommer til tro eller ikke.»²⁹ Det er interessant å merke seg at NMA-P har inkludert første del av denne setningen i sine dokumenter, men utelatt den siste.³⁰ Selv om Misjonsalliansen ikke har noen konfesjonell forankring, kan det se ut som organisasjonens dokumenter reflekterer et luthersk syn på de to regimentene og de gode gjerningene som den troende gjør – som frukter av troen³¹ og som del av sin borgerplikt.³² I sin artikkel om velferdsstaten og den lutherske toregimentslæren drøfter Aud Tønnesen denne forståelsen:

I begge regimentene utøver Gud sin makt, men det skjer på forskjellige måter og med forskjellige mål. De må ikke sammenblandes, men begge er nødvendige – det ene til rettferdighet for Gud og det andre for å skape fred og hindre ondskapen. Luther advarte uttrykkelig mot å legge evangeliet til grunn for et allment styresett.³³

Gud er til stede i verden gjennom begge regimentene, og den troende lever i begge regimentene. Arbeid for fred og for å fremme rettferdighet er altså i luthersk forståelse i tråd med Guds vilje, også om det ikke leder til rettferdighet for Gud. Dokumentene fra Misjonsalliansens partnere på Filippinene og i Bolivia³⁴ gjenspeiler i større grad elementer fra evangelikal teologi slik den blant annet kommer til uttrykk i Lausannepakten, med en sterkere betoning av alle tings underordning under Jesu Kristi herredømme.³⁵ Kombinasjonen av de to paradigmen, integrert utvikling og integrert misjon, fordrer teologisk refleksjon hos misjonsorganisasjoner involvert i utviklingsarbeid. En slik refleksjon bør ta et tydelig oppgjør med en tilnærming som ignorerer fattigdom som konsekvens av urettferdige strukturer og århundrer med undertrykkelse. Veien ut av fattigdom og urettferdighet krever langt mer enn den fattiges oppgjør med egen synd.

Partnerskap og lokalmenighetens rolle

I Lausannebevegelsens Manilamanifest framheves lokalmenighetens rolle i misjon.³⁶ Selv om det oppfordres til samarbeid med andre organisasjoner og strukturer, er det kirken og lokalmenigheten som institusjon som anses som den primære strukturen for integrert misjon. Misjonsalliansen er en tverrkirkelig organisasjon uten konfesjonell tilknytning, men forstår seg selv som en del av «Guds verdensvide kirke på jorden».³⁷ Det er denne forståelsen som ligger til grunn når prinsippdokumentet for diakoni uttrykker at diakoni er en tjeneste som springer ut av kirkens gudstjenesteliv. Samarbeid med nasjonal kirke eller lokal menighet framstår allikevel ikke som et kriterium for å definere prosjektene som diakonale. Misjonsalliansen forstår seg selv som en del av kirken i vid forstand, og anser seg med det som bærer av det diakonale oppdraget.

Kirkearbeid er et av de prioriterte satsingsområdene i Misjonsalliansens utenlandsstrategi.³⁸ En hovedmålsetning for dette arbeidet er kompetansebygging innen diakoni og integrert misjon – både teoretisk forståelse og praksis. Målsetningen er at lokalmenighetene skal spille en aktiv rolle i sitt lokalmiljø. I store deler av Misjonsalliansens historie har dette vært et viktig satsingsområde, på tvers av land og kontinenter.³⁹ Med denne tilnærmingen defineres menighetene som målgruppe i Misjonsalliansens arbeid – hensikten er å bidra til endring i menighetene. Leer-Helgesen spør i sin avhandling om Misjonsalliansen med

dette står i fare for å redusere menighetene til å bli et middel for utvikling, og at organisasjonen går glipp av menigheten som sentral samtalepartner for å utvikle både teologi og kontekstforståelse i møte med utviklingsutfordringene i Bolivia.⁴⁰

Lokale menigheter og kirkesamfunn anses som naturlige partnere for Misjonsalliansen, men sidestilles med andre partnere. Det styrende prinsippet for valg av lokal partner slås fast i punkt 4.3.3 i strategidokumentet: «Når det gjelder valg av implementerende partner, ønsker Misjonsalliansen at en velger den strukturen eller organisasjonen som er den mest representative for målgruppen.»⁴¹ Argumentet er av prinsipiell karakter for å sikre målgruppens eierskap og innflytelse over prosjekter som har til hensikt å påvirke deres livssituasjon. Dette utdypes videre i pkt. 4.3.4 hvor en eksplisitt sier at lokale menigheter ofte *ikke* vil være den mest representative strukturen. Misjonsalliansen legger i slike prosjekter vekt på å arbeide for at menighetens medlemmer involverer seg i lokalsamfunnsorganisasjonen som innbyggere i lokalsamfunnet.

Et viktig kriterium for valg av partner er partnerorganisasjonens organisasjonskapasitet. For de ulike prosjektene søker Misjonsalliansen å velge strukturer og organisasjonsformer som er best mulig egnet til å ivareta prosjektene. Utskillelsen av mikrofinansvirksomheten i egne organisasjonsstrukturer er et eksempel på hvordan dette har vært praktisert (jfr. pkt. 2.2.2 i strategidokumentet).⁴² Historisk har Misjonsalliansen også drevet større institusjoner som sykehus og poliklinikker.⁴³ Det er altså virksomhetens karakter som ligger til grunn for valg av implementerende struktur, framfor en prinsipiell prioritering av en gitt type partner, som kirkesamfunn og lokale menigheter. Denne tilnærmingen kan problematiseres. Kommer valg av virksomhet og type prosjekt først, eller bør man ta utgangspunkt i strukturen og i stedet spørre: «Hva kan vi som kirke gjøre i denne situasjonen?»

Valg av partner er avgjørende for prosjektenes bærekraft. Utlandsstrategien anbefaler derfor å ta utgangspunkt i eksisterende strukturer med legitimitet i den lokale konteksten (pkt. 3.2.6 og 4.4). Hva som finnes av eksisterende sosiale strukturer i lokalsamfunnet varierer mye fra land til land. Framfor en tydelig prioritering av lokalmenigheten kan vi oppsummert si at Misjonsalliansen vektlegger eksisterende lokale strukturer som er representative for målgruppen og hensiktsmessige i forhold til virksomhetens karakter.

Går vi til Misjonsalliansens partnerorganisasjon i Bolivia, MAN-B, ble det for 2017 utarbeidet ny modell for det diakonale arbeidet som til en viss grad står i motsetning til Misjonsalliansens dokumenter.⁴⁴ I planen får den lokale menigheten en annen og mer sentral rolle enn den tidligere har hatt i MAN-Bs virksomhet. Lokale menigheter og kirkesamfunn er eksisterende strukturer som har sin eksistensberettigelse utover de prosjektene som støttes av Misjonsalliansen. Slik sett ivaretar de viktige kriterier i forhold til legitimitet og bærekraft. På den andre siden står denne modellen i motsetning til prinsippet om å velge den strukturen som er mest representativ slik at målgruppen sikres reelt eierskap til prosjektet. I den nye modellen for diakonalt lokalt utviklingsarbeid ser det ut til at MAN-B velger organisasjonsstruktur basert på en prinsipiell prioritering av lokalmenigheten som struktur, framfor å velge struktur ut i fra virksomhetens karakter. Samtidig legger organisasjonen opp til å videreføre prosjekter innenfor samme virksomhetsområder som tidligere. Prosjekter innen vann/sanitær/helse og utdanning videreføres, men i den nye modellen er det lokalmenigheten som artikulere og mobiliserer lokalsamfunnet for å skape utvikling.⁴⁵ I dette forsøket på å gi lokalmenigheten en tydeligere rolle vil jeg hevde at MAN-B ikke kommer til rette med utfordringen knyttet til instrumentalisering av lokalmenigheten som partner for utvikling slik dette drøftes hos Leer-Helgesen.⁴⁶

Refleksjon rundt valg av partnerstrukturer og lokalmenighetens rolle er avgjørende for kirker og misjonsorganisasjoner som driver integrert misjon. Kirken og lokalmenigheten spiller en særlig rolle i det helhetlige misjonsoppdraget der forkynnelsen, barmhjertighetstjenesten og kampen for rettferdighet holdes sammen. Diakoni og integrert misjon må ikke profesjonaliseres på en måte som tvinger kirken og lokalmenigheten til å abdisere fra sitt misjonsoppdrag. Samtidig krever enkelte tjenester og virksomheter strukturer og kapasitet som ville gjøre vold på lokalmenigheten. For både kirker, menigheter og diakonale organisasjoner gjelder utfordringen om å la målgruppen selv få størst mulig eierskap og innflytelse over prosjekter og tiltak som skal bedre deres levevilkår. I dette spenningsfeltet utfordres både Misjonsalliansen og MAN-B til å reflektere videre over sin partnerstrategi.

Helse og frelse – ord og handling

Selv om helse og frelse har fulgt hverandre i det meste av Misjonsalliansens historie, så er det tydelig at det var sjelenes frelse som var den grunnleggende motivasjonen for Misjonsalliansens grunnlegger, Ludvig Eriksen og de første misjonærene. Ved innvielsen av sykehuset i Kalgan i 1920 sa Dr. Hannestad at «den legehjelp som jeg kan gi pasientene her, blir som en bro inn til hjertene med evangeliet om Jesus Kristus». ⁴⁷ Samtidig kunne legevitenskapen oppleves som noe som tok oppmerksomhet fra evangeliet: «Det er for øvrig en mangel ved lægearbeidet, at det ved benyttelse av medikamenter ligner vel meget avgudspresternes lægevirkosomhet. Og de hjulpne vil naturligvis fæste sig ved medicinerne og let glæmme at takke Herren.» ⁴⁸

Etter mange år med legemisjon i Kina ble arbeidet utvidet til Taiwan, Japan og Korea, og Misjonsalliansen etablerte flere store helseinstitusjoner. I forbindelse med feiringen av legemisjonens 50-årsjubileum i 1964 løftes igjen utgangspunktet for organisasjonens opprettelse fram: «Vi har tusener vitnesbyrd om at kombinasjonen av ord og gjerning, forkynnelse og tjeneste, sjelesorg og helsestell er den beste form for misjon. Vi må bare ved denne milepæl pånytt igjen besinne oss om at hensikten med det hele er: sjelenes frelse.» ⁴⁹

Hva sier disse historiske tilbakeblikkene om integrert misjon i Misjonsalliansen? Sitatene viser det kompliserte i å skille mellom ord og gjerning, diakoni og evangelisering slik vi også så i dokumentene fra Lausannebevegelsen – det er ikke mulig å få dette til å gå opp med en enkel teologisk formel. I gjennomgangen av Misjonsalliansens dokumenter er det vanskelig å finne et bestemt punkt der organisasjonen har endret syn fra en tydelig prinsipiell prioritering av den evangeliserende delen av misjonsoppdraget, til mer eksplisitt å fastholde diakoniens egenverdi – også om mennesker ikke skulle bli frelst. Misjonsalliansen har slik jeg ser det, levd i denne spenningen i hele sin historie. To faktorer kan ha vært avgjørende for at organisasjonen ikke har drøftet dette mer eksplisitt. For det første at organisasjonen er ikke-konfesjonell og har vedtektsfestet «fordragelighet i konfesjonelle spørsmål». ⁵⁰ Dette kan ha lagt lokk på flere teologiske debatter – på godt og vondt. For det andre har Misjonsalliansen hatt få teologer som toneangivende ledere i organisasjonen. Med unntak av organisasjonens grunnlegger har ingen av Misjonsalliansens generalsekretærer vært teologer. Mange av Misjonsalliansens toneangivende pionerer og utsendinger har vært diakoner med en fagbakgrunn som kombinerte helse, sosialt arbeid og kristendoms-kunnskap. De bar med andre ord med seg det integrerte da de etablerte Misjonsalliansens virksomhet i de ulike samarbeidslandene.

Er skillet mellom helse og frelse et kunstig og urealistisk skille? Det er avgjørende å skille for å være redelig med tanke på egen agenda og å unngå å utnytte eller manipulere mennesker i en sårbar situasjon. Samtidig er det nødvendig å holde

de to sammen, fordi et skille formidler et dualistisk syn på verden og mennesket. Leer-Helgesen finner blant sine informanter at et slikt skille virker unaturlig, og hun argumenterer for at religion og utvikling må holdes sammen. Anerkjennelse av at organisasjonens hensikt og mål ofte er relatert til både religion og utvikling, kan øke refleksjonen rundt hvilke mål som er legitime i lys av begge og refleksjonen rundt hvordan praksiser fra både religion og utvikling kan bidra til å nå disse.⁵¹

De historiske tilbakeblikkene ovenfor viser at Misjonsalliansen har måttet anstrenge seg for å holde fast på at formidlingen av Jesu kjærlighet med ord, og ønsket om at mennesker skal komme til tro, har sin rettmessige plass i en diakonal misjonsorganisasjon. I Misjonsalliansens strategidokument⁵² var formuleringen av misjonserklæringen, «fattige og marginaliserte skal få møte Jesus kjærlighet i ord og handling», et eksplisitt uttrykk for ønsket om å holde fast på evangeliseringens plass i organisasjonens kjernevirksomhet, og formuleringen ble senere tatt inn i de reviderte vedtektene fra 2016.⁵³ I en kronikk i *Dagen* gir Misjonsalliansens generalsekretær uttrykk for nettopp denne kampen for identiteten som misjonsorganisasjon:

Det kan noen ganger være lettere å snakke om bistandsarbeid og om diakoni framfor å snakke tydelig om misjon og evangelisering. (...) Jeg har hørt Misjonsalliansen bli definert som en diakonal bistandsorganisasjon, men sannheten er at vi er en diakonal misjonsorganisasjon.⁵⁴

I sin selvpresentasjon som diakonal misjonsorganisasjon sier altså Misjonsalliansen både at organisasjonen har et særlig kall til den diakonale tjenesten, og at mennesker gjennom Misjonsalliansens arbeid også skal få møte Jesu kjærlighet gjennom ord. Diakoni er misjon, men misjon er mer enn diakoni. I denne spenningen uttrykkes integrert misjon i Misjonsalliansen.

Noter

1 Harald Stene Dehlin, *Grotid i Øst: En misjonskavalkade. Den norske Misjonsallianse 1901-1976. (Oslo: Luther, 1976), 23.*

2 Som tidligere utenlandssjef i Misjonsalliansen har artikkelforfatteren hatt en sentral rolle i utformingen av disse dokumentene. Dokumentene er behandlet og vedtatt av Misjonsalliansens hovedstyre. Av forskningsetiske hensyn er det allikevel betimelig å gjøre oppmerksom på denne forbindelsen.

3 Lausanne Committee for World Evangelization. *Lausannepakten (1974), §3.* Lastet ned fra <https://www.lausanne.org/nb/lausannepakten/lausannepakten>

4 Lausanne Committee for World Evangelization. *The Manila Manifesto (1989), pkt. A4.* Lastet ned fra <https://www.lausanne.org/content/manifesto/the-manila-manifesto>

5 Lausanne Committee for World Evangelization. *Cape Town erklæringen (2010), del I, pkt 10 B.* Lastet ned fra <https://www.lausanne.org/nb/cape-town-erklæringen-2/cape-town-erklæringen>

6 Samme.

7 Se <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

8 Se <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>

9 Misjonsalliansen, *Vedtekter for Misjonsalliansen - Revidert 28. Mai 2016 (2016).*

10 Misjonsalliansen, *Strategidokumentet 2010-2015 (2010).*

- http://www.misjonsalliansen.no/_service/14413/download/id/19276/name/Misjonsalliansen_Strategidokument_2010-2015%283%29.pdf.
- 11 Misjonsalliansen, *Strategi for Misjonsalliansens arbeid i utlandet 2016-2020* (2015).
- 12 Misjonsalliansen, *Misjonsalliansen - en diakonal misjonsorganisasjon. Misjonsalliansens prinsippdokument om diakoni* (2007). http://www.misjonsalliansen.no/_service/14413/download/id/16909/name/NMA_Prinsipp_TakkLivstilTegn.pdf.
- 13 Olaf Skulerud, *Under korsmerket. Artikler viet missionæren, Dr. Phil. Ludvig Eriksens, og missionslæge, Doktor Kristian Hannestads minde. (Missionshjemmet, Stabekk: Mission-saliansen, 1926.)* H. Hjelm-Larsen, *Komme ditt rike. Den norske Misjonsallianse i 50 år: 1901-1951. (Oslo: Den norske Misjonsallianse, 1951.)* Dehlin, *Grotid i Øst. Kjell Hagen, Når kjærlighet krysser grenser. (Oslo: Den norske Misjonsalliansens forlag, 2001.)*
- 14 Arnhild Leer-Helgesen, *Negotiating religion and development: Diaconal praxis in the Bolivian Andes. Dissertation series for the Degree of Philosophiae Doctor (Ph.D.) no 4 (VID Specialized University, 2017)*
- 15 Misjonsalliansen, *Vedtekter for Misjonsalliansen.*
- 16 Misjonsalliansen, *Misjonsalliansen - en diakonal misjonsorganisasjon.*
- 17 Samme, 5.
- 18 Misjonsalliansen, *Strategi for Misjonsalliansens arbeid i utlandet 2016-2020, pkt. 2.1.1.*
- 19 Misjonsalliansen, *Strategi for Misjonsalliansens arbeid i utlandet 2016-2020, pkt. 3.2.5.*
- 20 Se <http://www.undp.org/content/undp/en/home/ourwork/sustainable-development/overview.html> http://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf
- 21 Leer-Helgesen, *Negotiating religion and development, 178.*
- 22 Se <http://www.wvi.org/vision-and-values-0>
- 23 Bryant L. Myers, *Walking with the poor: Principles and practices of transformational development* (Maryknoll, N.Y: Orbis Books, 1999).
- 24 Samme, 88.
- 25 Norwegian Mission Alliance Philippines. *Handbook on diaconia. Guide to good practice. (2010), 19.*
- 26 Misjonsalliansen, *Strategidokumentet 2010-2015, 4.*
- 27 Misjonsalliansen, *Strategi for Misjonsalliansens arbeid i utlandet 2016-2020, pkt. 2.1.1.*
- 28 Norwegian Mission Alliance Philippines, *Handbook, 19.* Norwegian Mission Alliance Philippines, *NMA-P Transformational development framework (2012), 7.*
- 29 Misjonsalliansen, *Misjonsalliansen - en diakonal misjonsorganisasjon, 7.*
- 30 Norwegian Mission Alliance Philippines, *2013 to 2018 Strategic Document (2013), 2.*
- 31 *Confessio Augustana, Artikkel 6. Lastet ned fra https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-troen/kristen-tro/ausburgske_bekjennelse.pdf*
- 32 *Confessio Augustana, Artikkel 16.*
- 33 Aud V. Tønnessen, «Velferdsstaten og den lutherske torengimetslæren.» *Norsk Teologisk Tidsskrift* 112, nr. 03-04 (2011): 196-213.
- 34 *Misión Alianza de Noruega en Bolivia. Plan 2017 Modelo diacoal de desarrollo local promovido desde iglesias locales. Versión preliminar (2016).*
- 35 Kari-Mette Walmann Hidle, *Hva er sammenhengen mellom teologi og samfunnssyn i Lausannebevegelsens primærdokument fra 1974, Lausannepakten? Masteroppgave i kristendomsforskning (Kristiansand: 2007). Lausannepakten §5.*
- 36 *Manillamanifestet, pkt. 8.*
- 37 Misjonsalliansen, *Misjonsalliansen - en diakonal misjonsorganisasjon.*
- 38 Misjonsalliansen, *Strategi for Misjonsalliansens arbeid i utlandet 2016-2020, 9.*
- 39 Dehlin, *Grotid i Øst, 104. Hagen 2001.*
- 40 Leer-Helgesen, *Negotiating religion and development, 137-138, 265.*
- 41 Misjonsalliansen, *Strategi for Misjonsalliansens arbeid i utlandet 2016-2020.*
- 42 Misjonsalliansen, *Strategi for Misjonsalliansens arbeid i utlandet 2016-2020.*
- 43 Hagen, *Når kjærlighet krysser grenser.*
- 44 *Misión Alianza de Noruega en Bolivia, Plan 2017 Modelo diacoal de desarrollo local. Dokumentet ble utarbeidet av ledelsen i MAN-B, men ble senere ikke godkjent for støtte av Misjonsalliansen i Norge eller av styret for MAN-B. Jeg har allikevel valgt å ta dokumentet med fordi det representerer*

en tenkning som finnes i MAN-B og i mange tilsvarende organisasjoner som ønsker å fremheve lokalmenigheten som implementerende struktur i utviklingsarbeid.

45 *Misión Alianza de Noruega en Bolivia, Plan 2017 Modelo diacoal de desarrollo local.*

46 *Leer-Helgesen, Negotiating religion and development, 138.*

47 *Hjelm-Larsen, Komme ditt rike, 67-68.*

48 *Skulerud, Under korsmerket, 53.*

49 *Dehlin, Grotid i Øst, 65-66.*

50 *Misjonsalliansen, Vedtekter for Misjonsalliansen, § 4.*

51 *Leer-Helgesen, Negotiating religion and development, 313.*

52 *Misjonsalliansen, Strategidokumentet 2010-2015.*

53 *Misjonsalliansen, Vedtekter for Misjonsalliansen, § 2.*

54 *Andreas Andersen, «En misjonerende Gud» Dagen, 11.10 2016, 13.*

